

Ongeëvenaarde trek van Lepelaars (*Platalea leucorodia*) en Grote Gele Kwikstaarten (*Motacilla cinerea*) langs De Vulkaan (Den Haag, ZH), najaar 2016

Lepelaar (*Platalea leucorodia*)

In 2016 zijn er opvallend hoge aantallen Lepelaars waargenomen langs vogeltrekpost De Vulkaan bij Den Haag. Waar najaarstotalen in het laatste decennium van gemiddeld 400 exemplaren normaal waren, werden er in 2016 maar liefst 2007 genoteerd. Dit betekende in de periode van de hoofddoortrek een gemiddelde van tien vogels per teluur tegenover twee in de voorgaande tien jaar. Ook landelijk lag het uurgemiddelde met 2.0 vogels per uur veel hoger dan het meerjarengemiddelde van 0.45. Hoge aantallen werden voornamelijk langs telposten aan de Noord- en Zuid-Hollandse kust gezien. De piek van de zuidwestelijke doortrek langs De Vulkaan valt normaliter tussen begin september en de eerste dagen van oktober. De tweede week van september was in 2016 al bovengemiddeld goed met 455 exemplaren. Tussen 15 en 24 september viel het stil; er werden slechts acht Lepelaars waargenomen. Een dergelijke terugval is niet terug te vinden in de langjaarlijkse gemiddelden (2007-2016). De temperaturen lagen in de derde septemberweek van 2016 in Nederland ver boven normaal. Op de 13e en de 14e werd het 30°C of hoger. Vanaf de 19e koelden de nachten sterk af en gingen de maxima naar 20°C (www.knmi.nl). Op 25 september werden weer 50 Lepelaars genoteerd aan de Haagse kust. Gevolgd door de topdag op de 26e met een hoogste Nederlandse

dagtotaal van 704 vogels. Ook langs Camperduin (NH) en De Puinhoop (Katwijk, ZH) werden die dag recordaantallen gezien (284 en 405). Het hoge Vulkaanaantal, waaronder een groep van 250, werd onverwacht waargenomen tijdens een bewolkte dag met een WNW wind, kracht 2 bft. Andere goede dagen waren 1 oktober (359 exemplaren bij ZO2) en 30 september (239 bij W-WZW4). Let wel: de oude recorddag op De Vulkaan dateerde van 11 september 2008 met 229 vogels.

Lepelaars trekken langs De Vulkaan vaak op grotere hoogte en op 0.5-3 km uit de kustlijn. Vooral bij een onbewolkte, blauwe lucht zijn de witte vogels opvallend onzichtbaar. Daardoor worden ze geregeld pas laat opgemerkt en waarschijnlijk ook gemist.

Vanwege de grote waarnemingsafstand is het soms moeilijk de onvolwassen vogels van de adulte te onderscheiden. Van slechts enkele groepen zijn die aantallen genoteerd. Op basis van deze gegevens zou de verhouding tussen adulte en eerstejaars vogels uitkomen op 193 tegenover 31.

Losse exemplaren niet meegerekend, bestond de gemiddelde groep uit 53 vogels. De groep van 250 Lepelaars op 26 september is uitzonderlijk te noemen. Een dergelijk grote groep is in www.trektellen.nl niet terug te vinden.

Groep Lepelaars langs De Vulkaan, 13 september 2016 (Rob Berkelder)

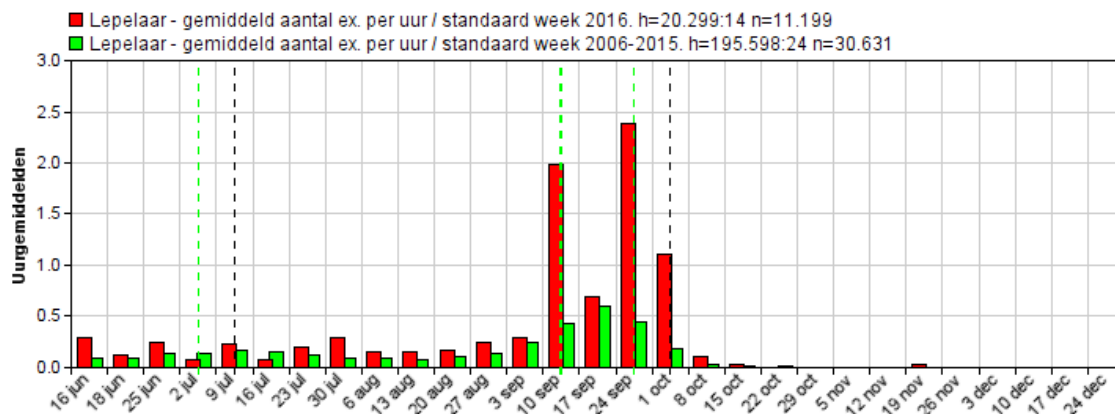
Het aantal broedparen Lepelaar is in Nederland sinds 2005 verdubbeld naar bijna 3000 in 2014. In dat jaar broedde ruim de helft van de Nederlandse populatie (1700 paar) op de Waddeneilanden. Ook de Delta is goed vertegenwoordigd bij het Quackjeswater en het Markiezaatsmeer (samen ca 400 paar). De soort neemt nog steeds significant toe. In 2015 waren er vestigingen in alle provincies met uitzondering van Drenthe. Het aantal kolonies groeide van 9-10 (1990-92) naar 45-56 (2013-15). Ook in Noordwest-Duitsland doen Lepelaars het goed. In 2014 waren daar met 800 broedparen in de nazomer 2000-3000 exemplaren aanwezig. Ook deze vogels trekken langs onze kust naar het zuiden. De Eemshaven beleefde in 2015 een topjaar met 1021 vogels. De zes jaren ervoor lag het najaarsgemiddelde op ongeveer 100. Ook in 2016 bleef de doortrek daar ver boven normaal met 572 stuks.

Traditioneel vindt de trek plaats langs onze Wadden- en westkust. Maar ook langs de zuidwestelijke kant van het IJsselmeer passeren veel Lepelaars. De Vijfhoek bij Diemen (NH) beleefde in 2016 ook een najaarsrecord met in totaal 727 vogels. De afgelopen 10 jaar varieerde daar het

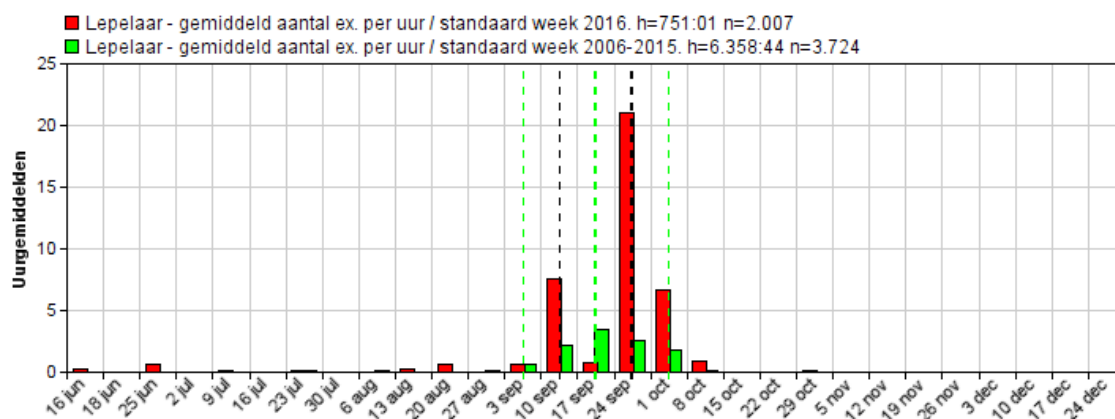
najaarstotaal tussen enkele tientallen en 200. Langs de IJmeerdijk (Almere, FL) noteerde men er in het afgelopen decennium een ietwat aflopend gemiddelde van 300. In het najaar van 2016 passeerden daar 227 Lepelaars. Bij de Dordtse Biesbosch (ZH) waren het er 163. Oostelijker drogen de aantallen verder op. De Horde bij Lopik (UT) beleefde desalniettemin ook zijn recordnajaar met 102 vogels tegenover een toenemend gemiddelde van ca. 60 sinds 2007.

Aangenomen wordt, dat de Lepelaars in de herfst van 2016 langs de Hollandse kust grotendeels van de Waddeneilanden en uit Duitsland afkomstig waren. Opvallend is de aantalsdip in de tweede helft van september. Hoewel de weeromstandigheden niet ongunstig waren (geen storm en regen), hebben de vogels blijkbaar toch gewacht om daarna in de laatste week van september enorm te pieken. Mogelijk was het warme weer de oorzaak.

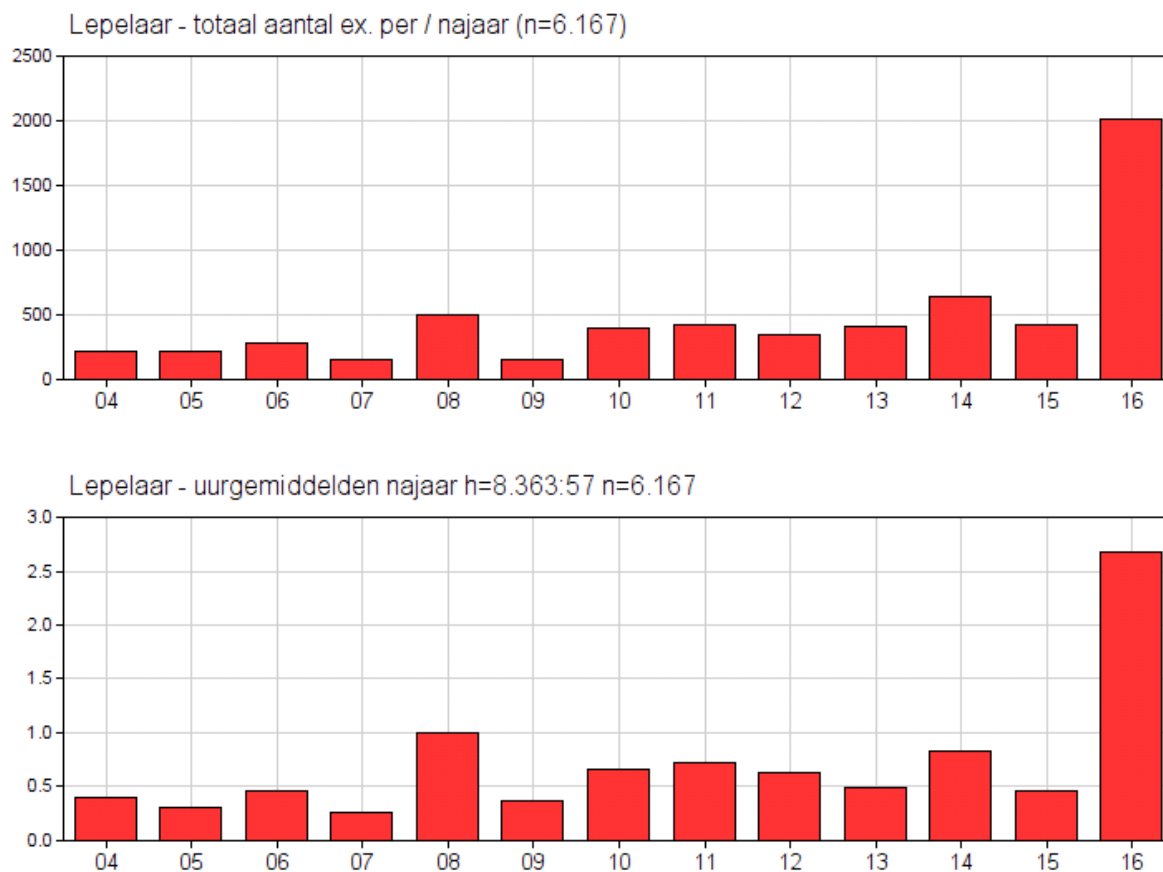
Vraag blijft hoe de hoge aantallen op trek in 2016 zijn ontstaan. Is de groei in Duitsland van invloed? Of de succesvolle broedresultaten in ons land? Was dit eenmalig of kunnen we de komende jaren vaker deze hoeveelheden verwachten?

Figuur 1. Lepelaar. Uurgemiddelde op telposten in Nederland in najaar 2006-2015 en najaar 2016.

Figuur 2. Lepelaar. Uurgemiddelde op De Vulkaan (Den Haag, ZH) in najaar 2006-2015 en najaar 2016.

Figuur 3. Lepelaar. Totaal aantal exemplaren en uurgemiddelde op Nederlandse telposten in het najaar van 2004-16.

Grote Gele Kwikstaart (*Motacilla cinerea*)

Het najaar van 2016 was op De Vulkaan ook uitzonderlijk goed voor Grote Gele Kwikstaart. Op 25 september werd het oude dagrecord van 30 september 2002 van 168 naar 169 getild. Op 1 oktober werd dit dagtotaal echter verpulverd en kwamen er 371 Grote Gele Kwikstaarten in de notitieboekjes te staan. Er werden die dag veelal groepjes van 2-4 exemplaren gezien. Maar ook clubjes van 5-6 of meer werden door de tellers verbaasd nagestaard. In tegenstelling tot andere topdagen trok tweederde van de vogels door de zeereep. 27 september was ook een goede dag met 151 vogels. Het najaarstotaal kwam mede hierdoor op 1182. In vergelijking met 2004 tot 2015 is dat gemiddeld twee maal zo veel. De beste najaren waren toen 2008 met 614 vogels en 2014 met 792. De jaren daarvoor waren ook uitstekend: 2004 (837), 2005 (776) en 2006 (956). De piek van de doortrek is normaliter van half september tot half oktober. De climax viel in 2016 in de laatste week van september

en de eerste dagen van oktober en kwam hoger uit dan normaal.

De Vulkaan is altijd al een zeer goede plek voor Grote Gele Kwikstaart geweest. Wie in www.trektellen.nl de dagrecords bekijkt, komt over de jaren voornamelijk De Vulkaan, de Bloedberg (Monster, ZH) en de Puinhoop (Katwijk, ZH) tegen. Op andere telposten wordt de soort veel minder waargenomen. Uitzonderingen zijn de Ketelbrug/Kamperhoek (FL) en de IJmeerdijk (Almere, FL).

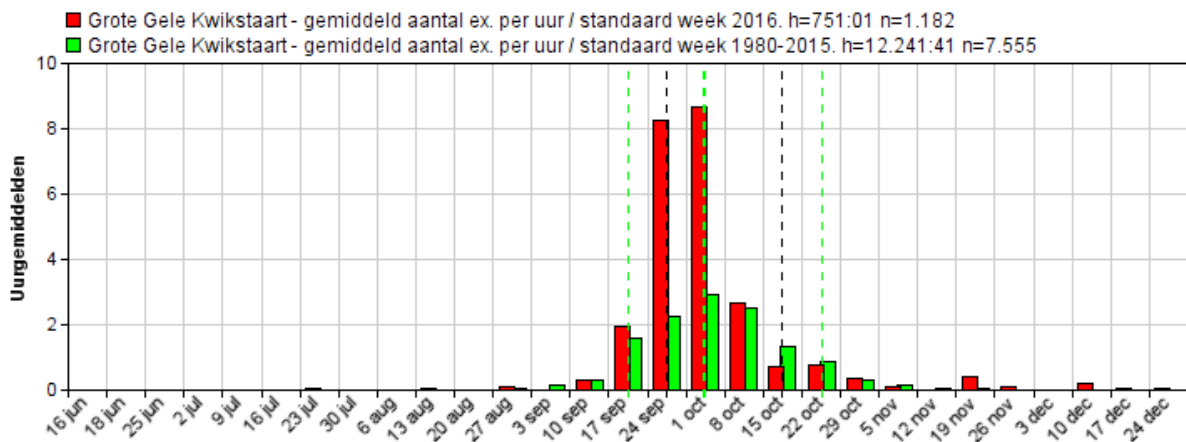
Najaarsgemiddelden liggen er sinds 2004 rond de 150. In 2016 werden daar echter geen verhoogde aantallen genoteerd.

De waarnemingen van Grote Gele Kwikstaart langs deze telposten bevestigen de theorie, dat er bij zuidoostelijke wind lage stuwing plaatsvindt langs de Oostvaardersdijk.

Wanneer men de lijn van de Oostvaardersdijk doortrekt naar de kust komt men uit bij Wassenaar (ZH). Dat verklaart grotendeels waarom er langs Den Haag in het najaar

opvallend veel trek van (vooral) zangvogels valt waar te nemen. De vraag blijft echter wel waarom er in 2016 een verhoogde piek van Grote Gele Kwikstaarten langs De Vulkaan was en elders niet. Grote Gele Kwikstaart is in

Nederland een schaarse broedvogel. We mogen er van uit gaan dat onze trekkers uit zuidelijk Scandinavië en Polen komen. Voor een uitgebreid artikel hierover, zie: V. van der Spek, Limosa 83 (2010): 126-133.

Figuur 4. Grote Gele Kwikstaart. Uurgemiddelde op De Vulkaan (Den Haag, ZH) in najaar 1980-2015 en najaar 2016

Grote Gele Kwikstaart langs De Vulkaan, 27 september 2014 (Eduard Opperman)

Bronnen:

www.knmi.nl

www.sovon.nl

www.trektellen.nl

Sovon: Broedvogels in NL in 2014 en 2015

ANWB Vogelgids van Europa

Rob Berkelder

Den Haag, maart 2017